

מאורות השבת

שע"י המכון התורני ירושלים

שופטים - תשפ"ו | גליון 227 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

- מן הפרשה
- מן המדרש
- הלכה
- זכרון לצדיקים

מן הפרשה

בטחו בו בכל עת!

"תמים תהיה עם ה' אלהיך" (שם, יח, יג).
הבלתי מאמין, באי תכליתיות ואי מטריות שלו הוא נושא בלבו ומוחו
תמיד ריקניות ויגון חרישי, מחפש הוא קורת רוח והיא רחוקה הימנו.
אך כשאתה "עם ה' אלהיך" הנך 'תמים', אדם שלם, ולא מלא סתירות
וניגודים, בלי שניות, בלי התפלגות, ולכן לא ינוע כנוד הקנה!
(רבי אברהם דובער כהנא שפייד אב"ד קובנא בעל הדבר אברהם, טאם על טהרת מושפחה)

עת - אפילו במצבים הכי קשים והכי מחוסרי סיכוי.
המחזיר אל תוככי לבו שהקב"ה מנהיג את העולם,
והוא חי עפ"י בכל עת וגם בשעת צרה, הרי הוא
"צדיק באמונתו יחיה", לא רק בעולם הבא, אלא גם
בעולם הזה, הוא מתהלך מוגן בשמירתו של אביו
שבשמים, שום מצב לא יביאנו לידי יאוש, ובכל מה
שיעבור עליו יודע הוא שהוא בידי של הקב"ה.

בספר "מצות הבטחון" (בהקדמה) הביא בשם המהר"ל
מפראג עצה נפלאה לקניית מדת הבטחון, וז"ל:
"אמר כל אדם פסוקי בטחון כדי להרגיל עצמו
בבטחון ואמונה, וזאת עיקר דת הישראלי, וצריך
להתחזק בזה מאד מאד. ואחר אמירת הפסוקים
יבקש מהקב"ה שיזכה להיות חזק מאד באמונה
ובבטחון. זוהי עצתו של המהר"ל להשיג את מדת
הבטחון. לא בפילוסופיה ולא בחכמות אפשר להגיע
לאמונה ובטחון, אלא רק באמונה פשוטה לומר
את הפסוקים של התורה הקדושה. ולהאמין בהם
באמונה פשוטה! אמונה שאבותינו עמדו אצל הר
סיני וקבלו את התורה מפי הגבורה ואח"כ איש מפי
איש עד אלינו. כשמאמינים בתורה באמונה פשוטה.
ולומדים את הפסוקים בתורה שמדברים על בטחון.
מביא זאת אותנו למדת האמונה והבטחון.

המהר"ל מוסיף עוד על העצה הנ"ל - תפלה. 'ואחר
אמירת הפסוקים יבקש מהקב"ה שיזכה להיות חזק
מאד באמונה ובבטחון'. זוהי העצה! להתפלל!

לו היינו זוכים לקנות את מדת הבטחון, להגיע
לאמונה בחוש, אזי היו אצלנו אלול, ראש השנה,
עשרת ימי תשובה, ויום הכפורים - ימים בעלי צורה
שונה לגמרי. הרי מספיק לפתוח את המחזור, לעיין
בתפלת "ונתנה תוקף", מי יחיה ומי להיפך ח"ו, וכן
יתר האפשרויות המפורטות שם. הרי כל בן אדם
רוצה לחיות, רוצה שמשפחתו ובניו וידידיו יחיו.
כאשר עוברת השנה ושומעים על כל מיני מחלות,
רחמנא ליצלן, וכן כל שאר מיני מצבים קשים
שנתפסו בהם בני אדם במשך השנה, זה הרי נורא
ואיום! ובדרך כלל, כל דברים אלו נכתבו ונחתמו
בראש השנה ויום הכפורים! אילו היתה לנו אמונה
מוחשת במשפט ששופט אותנו הקב"ה בימים אלו,
והיינו מאמינים גם ש"תשובה ומעשים טובים כתרם
בפני הפורענות" (אבות ד, יא) - אזי היו נראים הימים
הנוראים שלנו אחרת.

"יעזר עיני חכמים" (דברים טז, יט). דרש רבי אליקים געציל, המגיד מירשם דביאליסטאק ובריסק: הטעם
שקוראים חז"ל ל'עזר' - 'סג' נהור' (ברכות נח, א), ו'מאור עינים' (חגיגה ה, ב), מפני שכאשר האדם רואה בעיני
הגוף את כל חמדות תבל, אז הוא עזר בעיני השכל, כי משוחד הוא מחמדתו, והשוחד יעזר פניו. ואע"פ
כי האיש הרואה, עצם שכלו רב ועצום הוא מאיש עזר, בכל זאת, בראותו בעיניו כל דבר חמדה ותאוה,
שחך חמדתו ותאוותו יעזר עיני שכלו. וכאשר הוא עזר בעיני הגוף ואינו רואה דבר תאוה וחמדה, אז
יאיירו עיני שכלו. וזה דבר תנחומים לעזר אשר הוא נחשב כמת...

(מחזה עינים)

"צדק צדק תרדף" (דברים טז, כ).

בספרים הקדושים מבואר על דרך המוסר,
שהכתוב מורה כאן לאמר, שגם כאשר עוסקים
ב'צדק' היינו בדברי תורה ובמצוות, צריך לרדוף
אחריו ב'צדק', שגם כאשר עוסק בתורה ומצוות
צריך ללמוד ולקיים רק לפי דרך התורה, אבל אם
בעקבות קיום מצוה אחת יצטרך לבטל מצוה
אחרת או לעבור עבירה, עליו להמנע מקיום
מצוה זו ובלבד שלא לבטל אחרת ולא לעבור
על האיסור, שלא יהא מציאות של מצוה הבאה
בעבירה.

וכענין שמצינו גבי תמור, שהיתה מעוברת ויודעת
שעתידין לצאת ממנה מלכות בית דוד ומלך
המשיח, ואף על פי כן לא עברה על איסור הלבנת
פנים, אלא אמרה 'מוטב לו לאדם להפיל עצמו
לתוך כבשן האש ולאבד שלש נפשות, ובלבד
שלא להלבין פניו'.

וכמו כן ראינו גם בדורות האחרונים בישיבת
וואלאז'ין המעטירה, שכאשר גזרה הממשלה
הרוסית עליהם שילמדו לימודי חול, עמד ראש
הישיבה הגאון הנצי"ב זצ"ל וסגר את שערי
הישיבה, ואף כששאלו אותו 'תורה מה תהא
עליה' לא קיבל טענתם מפני שכאשר לומדים
תורה שלא בטהרה מפירים את המצוה "צדק
צדק תרדוף". (משחת שמן)

*

"והיה כשבתו על פסא מוּלְכְתוּ וְכָתַב לוֹ אֶת
מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר מִלְפָּנֵי הַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם" (דברים יז, יח).

'כותב לשמו שתי תורות, אחת שהיא יוצאה
ונכנסת עמו, ואחת שמונחת לו בבית גנזיו'
(סנהדרין כא, ב).

ואינו מובן, אחרי שקרא כל ימי חייו בתורה שהיא
נכנסת ויוצאת עמו, מה היה התפקיד של הספר
תורה שמונחת לו בבית גנזיו. ומשמע שהיה זה
לכבוד התורה וחביבותה שספר התורה גנוז לו
בבית אוצרו. ויש לשער שהיתה מונחת בארון
הקודש ואולי עשוי היה מזהב וגם במטפחת משי
יקר ברקמות זהב כענין "וכל חפציו לא ישוּוּ בה".
ומכאן נ"ל סמך שמכבוד התורה וחביבותה הוא
שירכוש לו אדם ספריה תורנית אף שלצורך
תלמודו מספיק לו ספרים במספר ידוע. [א"ה,
והגאון הנפלא הזה היה נאה דורש ונאה מקיים,
שהספריה שלו היתה גדולה מאוד]. אלא שצריך
להיות רזיז וזהיר שריבוי ספרים לא יבטלנו
מלימודיו, כי לפעמים מרבה ספרים ממעט
חכמה, והעיקר הוא לשמור על דברי חז"ל 'מרבה
ישיבה מרבה חכמה'.

(עלי תמר מסכת סנהדרין פרק ב' הלכה ו')

"כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֵיבֶיךָ וְגו' לֹא תִירָא מֵהֶם" (דברים כ, א).

סייע ויעזור לכל הבא ליטור ויפתח לו שערי קדושה ללכת בדרך הישר והטוב. וזהו גודל המעלה שיש לבני ישראל יותר מכוחות הסטרא אחרא, כי בני ישראל זוכים לסייעתא דשמיא ולעזור ממרומים כדי להתגבר על היצר הרע, וכאשר האדם מישראל יוצא למלחמה נגד היצר הרע, הוא זוכה מיד לסיוע מן השמים שיוכל להתגבר כנגדו ולהדפו מאתו.

וכפירוש המהרש"א בביאור הגמרא (מכות י, ב) 'בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו', וכתב לבאר, דלא קאמר שמוליך אותו הקב"ה, אלא מוליכין אותו, והוא ע"פ מה שכתבנו בכמה מקומות שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע, ועל כן אמר, 'בדרך שאדם רוצה לילך' וכו' כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו.

וכך איתא מפורש בתנא דבי אליהו (זוטא פ"ג) וז"ל: 'יעשה אדם עצמו צדיק לדבר אמת, מוסרין לו מלאך שמתנהג עימו כדרך הצדיקים ומדבר אמת, עושה אדם עצמו חסיד לסבול את הכל, מוסרין לו מלאך שמתנהג עימו כדרך החסידים ומקבל את הכל, ע"כ.

וראיתי מובא בשם הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שאמר בביאור דבריהם, שלפי האמת לא יתכן לאיש בשר ודם קרוץ מחומר להתעלות מן החומריות ולהיות במדרגה של צדיק וחסיד, רק אם הוא מגלה בלבו רצון והשתוקקות להיטור, אזי מסייעים אותו מלאכי מעלה להגשים רצונו ולהתרומם מעל דרך הטבע להיות צדיק וחסיד.

(משחת שמן - רבי חיים קייפמאן)

מן המדרש

מדרש רבה שופטים ה, טו

דָּבָר אַחֵר "וְקָרָאתָ אֵלֶיָּהּ לְשָׁלוֹם" (דברים כ, י), **רָאָה כָּמָה הוּא כָּחוּ שֶׁל שְׁלוֹם. בּוֹא וְרָאָה, בְּשֶׁר וְדָם אִם יֵשׁ לוֹ שׁוֹנָא הוּא מִבְּקֵשׁ וּמַחְזִיר מָה לַעֲשׂוֹת לוֹ, מָהוּ עוֹשֶׂה לוֹ, הוֹלֵךְ וּמַכְבֵּד לְאָדָם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שִׁיעֶשֶׂה לְאוֹתוֹ שׁוֹנָא רַעָה. אָבֵל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, אֲלָא כָּל עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים מַכְעִיסִין אוֹתוֹ וְהֵן יִשְׁנִים וְכָל הַנִּפְשׁוֹת עוֹלוֹת אֲצִלוֹ, מִנֵּין, שְׁנֵאמַר "אֲשֶׁר בִּידוֹ נִפְשׁ כָּל חַי" (איוב יב, י), וּבִבְרָךְ הוּא מַחְזִיר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִשְׁמָתוֹ, מִנֵּין, שְׁנֵאמַר "נִתֵּן נִשְׁמָה לָעָם עֲלֶיָּהּ" (ישעיה מב, ה).**

נפשות עובדי כוכבים. ואפילו שביכולתו להשאיר את נפש שונאיו בידו ולא להחזירה להם, עם כל זאת בבקר הוא מחזיר לכל אחד ואחד את נשמתו, ואף לאומות עובדי אלילים. ומנין שמדי יום משיב ה' את הנפש לכל יושבי הארץ, שנאמר "נִתֵּן נִשְׁמָה לָעָם עֲלֶיָּהּ", [ה' נתן נשמה לכל העמים אשר על האדמה], ונאמר זאת בלשון הווה, לומר, שכן הוא דבר יום ביומו, שה' נתן את הנשמה לכולם.

ממאורות המדרש

והקדושה ע"ז אמרו בא וראה ביד אדם יש לו שונא וכו' אבל הקב"ה אינו כן אלא כל אור"ה מכעיסין אותו וכו' ובבקר הוא מחזיר לכאור"ה נשמתו וא"כ כבודו ב"ה דרכי בשלום גם עם כל אור"ה לכן צוה אותנו להתדבק במדיניות לדרוש את שלוה אור"ה כנ"ל: הוא מבקש ומחזיר וכו'. פי' מתחילה הוא מבקש לעשות לו רע, וכאשר אינו מוצא במה אז הוא מחזר מה לעשות לו, וכאשר אינו מוצא הולך ומכבד לאדם גדול ממנו שיעשה לאותו שונא רעה: מנין שנאמר נותן נשמה וגו'. פי' מנין דמה שהנפשות חוזרות בבקר הוא ע"י הקב"ה בעצמו בלא שום אמצעי כמו שאמרו ובבקר הוא מחזיר לכאור"ה נשמתו, ע"ז אמרו שנאמר נותן נשמה לעם עליה דהכתוב מדבר שם במעשי ה' בלא אמצעי דכתוב שם כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רוקע הארץ וצאצאיה, א"כ מה דמסיק שם נותן נשמה לעם עליה ג"כ הכונה שכבודו ב"ה עושה בלא שום אמצעי כמו בריאת שמים וארץ שמדבר הכתוב בהם.

(תפארת ציון - רבי בן ציון יאדלר)

ד"א "וְקָרָאתָ אֵלֶיָּהּ לְשָׁלוֹם רָאָה וכו'. כינתה לפרש מה שאמר הכתוב לשלום ולא אמר וקראת אליה שלום, וע"ז אמרו ראה כמה הוא כחו של שלום. והיא, דההבדל בין שלום לשלום, בלמ"ד, דתיבת שלום מורה שמודיע לי שהיא בשלום אתו [עיין במלכ"ם ע"ז הפסוק] ותיבת לשלום מורה שמבקש ממנו שלום, וא"כ ממה שאמר הכתוב וקראת אליה לשלום אנו יודעים שאינו מספיק מה שאנו מודיעים להם שאנחנו חפצים בשלום אלא צריכים לדבר אתם בדברי חן עד שירצו הם בשלום מחמת רצונם וטובתם, שע"כ יהי כח השלום גדול מאד על שתהי' התקשרות השלום משני הצדדים ברצון נפשם. וע"ז אמר המדרש ראה כמה הוא כחו של שלום פי' דמזה אנו רואים כמה רוצה הקב"ה שיהי' גדול כחו של שלום שע"כ צוה אותנו לבקש מהם שלום כדי שהם ישלימו אתנו בנפש חפצה שע"כ יהי' גדול כח השלום כנ"ל. ומפני שלא יקשה לנו מה שצונו אבינו מלכנו לדרוש שלומם של אור"ה הרחוקים מאור התורה

מדיני הכלי לנטילת ידיים

אומרים דחשובים ככלי מדינא דהואיל ועשוין מתחילתן לשתייה ועומדים לכך חשובים כלים לנטילת ידיים, ויש אומרים דאינו חשוב לכלי כיון דזורקן אחר השימוש אינו חשוב לכלי אא"כ מייחדן לשימוש. ולכן אם הולך בדרך ואין לו כלי אחר ייחד אותו לכלי ויכול ליטול ממנו.

כלי שאינו מחזיק רביעית - צריך שיהא הכלי מחזיק רביעית, ואם אינו מחזיק רביעית אע"פ שנוטל ממנו כמה פעמים כל ידיו אינו מועיל, ושעור רביעית דהיינו מאה וחמישים גרם לכל הפחות לשיעור חזו"א [וי"א מאה ושבעים גרם] ולשעור הגר"ח נאה שמונים וששה גרם, וחלילה להקל בפחות מזה כי גם שיעור זה מצומצם מאד שיספיק לנטילת ב' ידיו מים ראשונים ושניים.

ד. מתני' פ"ק ידיים מ"ב "בכל הכלים נותנין לידים אפילו בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה" ובר"ש שם, ובש"ע קנט ס"א. ובמשנה ברורה ס"ק ג' "היינו אף דכל אלו אינם חשובים כלי כלל לענין קבלת טומאה אפילו מדברי סופרים עכ"פ כלים הם וכשרים לענין נט"י". ה. פלסטיק אינו מקבל טומאה ולרוב הפוסקים אף אין כלי פלסטיק טעונין טבילה ואף לא מדרבנן שאינן בכלל כלי זכוכית, ולא גזור עליהם כדגורו על כלי זכוכית. ומ"מ לא מצינו כלל שיהיה דין כלי הראוי לקבלת טומאה מה"ת או מדרבנן וכמפורש במתני' הג"ל ואין מקום להדר בזה ליטול בכלי מתכות דוקא [אלא מטעם אחר].

ו. רמב"ם פ"ה מכלים ה"ז "חותל של הוצין כו' שחשב לאכול מה שבתוכו ולזורקו טהור וכן הקרן שהוא משתמש בו ומשליכה אינה מקבלת טומאה" ומקורו בתוספתא פ"ו דכלים ה"ג וה"ד ע"ש, ועפ"ז כ' בארחות רבינו ח"א עמ' ק"י בשם מרן הקה"י זצ"ל, במנחת יצחק ח"י סי' כג ובשם הגה"ק מהר"י מסאטמאר זצ"ל ובאור לציון ח"ב פרק י"א ס"ו, דלא חשיבי כלי אף לנט"י [ובאגרו"מ ח"ג סי' לט לענין קדוש דבעי כלי חשוב ובידיעבד צ"ע] וגם ש"י היש"ש דאף לנט"י בעי כלי חשוב עי' ט"ז סק"ז. אך דעת רבנו הגריש"א זצ"ל דכלים חד פעמים הואיל ונעשו מתחילה לשימוש זה ועשיתו לשם כך הוי כלי ואע"פ שזורקה לאחר מכן לית לן בה, ולא דמי לחותלות וקרן שנעשו מאליהם. וכן דעת הגרשז"א זצ"ל [שש"כ פמ"ז הע' נ"א] והשבט הלוי בקובץ מבית לוי ח"ג עמ' ע'. ולכ"ע כ' במנחת יצחק שם ובאור לציון דכשאיין לו כלי אחר יוכל לייחד אותו לשם כלי וליטול בו. וכן היה מורה הגרי"ד סאלאבייציק [בן רבינו הגרי"ז] זצ"ל.

ז. חולין קז. אמר רבא כלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו לידים, וברמב"ם פ"ו מברכות ה"ב ובטוש"ע קנט ס"א.

דין נטילת ידיים מכלי - אין נוטלין ידיים אלא מכלי, אבל מה שאין לו תורת כלי כגון כלי שנשבר וניקב באופן שמבטלו מתורת כלי, או שהוא שבר כלי וכדומה אין נוטלין ממנו. הרוחץ ידיו מברז שאינו מחובר ויוצא מכלי, אינו מועיל אא"כ טבל ידיו במקוה או במעיין.

כלים שאין מקבלים טומאה - כל הכלים כשרים לנטילת ידיים ואפילו כלי חרס שאין חשובים וכלי גללים וכלי אבנים ואדמה שאין מקבלין טומאה חשובים כלי לנטילת ידיים. וכן ספלים וכוסות העשויים מפלסטיק כשרים לנטילה אע"פ שאינו מקבל טומאה.

כלים חד פעמיים - כוסות העשויים מפלסטיק ונייר שמשתמשים בהם שימוש חד פעמי ומשליכין אותם, יש

א. מתני' ידיים פרק א מ"ב "אין נותנין לידים לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית ולא יתן לחבירו בחפניו מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת ואין נותנים לידים אלא בכלי". ובחולין קז, א "קפדיתו אמנא א"ל אין". ובראשונים שם נתקשו דהא מתני' היא, ותירצו דאי ממתני' הו"א הנ"מ לתרומה קמ"ל דאף לחולין. וכתב שם הרשב"א (ד"ה האי אריתא) בשם הלכות גדולות (ברכות סוף פ"ו) "דהא דקפדינן אמנא דאסמכוה רבנן על מי חטאת אי נמי על קידוש ידיים ורגלים דמקדש". ע"כ. וכ"ה בנימו"י שם. ודייק טובא בדמשנה בידים שנו דין זה בהדין הדין דאין מקדשים למי חטאת אלא בכלי, [אע"פ שאין מקומו שם אלא במס' פרה] ש"מ דחדא דינא נינהו. ובריטב"א שם קז, א כתב דבעי מנא דומיא דקדוש ידיים ורגלים. וכ"ה בתשו' תמים דעים להראב"ד סי' ס"ו שב' "ומה שאמרו במים ראשו" שהם צריכין כלי וכח אדם לא ידעתי מאין יצא להם זה, ואפשר כי הכלי למדוהו מקדוש ידיים ורגלים שהיה מן הכיור אבל כח אדם לא ידעתי מאין כו". ובמג"א קנט סק"א כתב ב' הטעמים "דאסמכינהו רבנן על מי חטאת או על קידוש ידיים ורגלים במקדש דבעי כלי" וביתר ביאור בהגר"ז ס"א "שסמכו טהרת ידיים על הזאת מי חטאת או על קידוש ידיים ורגלים במקדש שהיו צריכים כלי שבקידוש ידיים ורגלים נאמר "ועשית כיור" וגומר "ורחצו ממנו" ובמי חטאת נאמר "ונתן עליו מים חיים אל כלי", ובמ"ב סק"א.

ב. חולין קז, א כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידים, ורמב"ם פ"ו מברכות ה"א "כלים שנשברו שבירה המטהרת אותם מידי טומאה אין נוטלין מפני שהם כשברי כלים". ובטוש"ע קנט ס"א.

ג. מתני' ידיים שם, אין נותנין לידים לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ובר"ש שם דפנות הכלים ושולי המחץ שברי כלים נינהו. ורמב"ם וש"ע שם.

זכרון לצדיקים

ראשי פרקים מתולדות רבינו הגדול מרן רבי שמואל מסלנט זצוק"ל - כ"ט אב תרס"ט

לרוות את צמאונו בתורה, התמדתו של הנער בתורה הפליאה את כל מכריזו, אבל מעט וישן מעט וגם בלילות החורף הארוכים לא מנע עצמו מבית המדרש, רבה של קידאן הגאון רבי שמעון מערקיל שפירא זצ"ל בחר ברבינו שהיה אז כבן עשר לחתן לבתו שהיתה אף היא כבת עשר, ומאז נקרא שמו "העילוי מקידאן" על שם עירו של חותנו, לאחר שידוכיו נסע רבינו ללילנא להוסיף תורה ודעת בבית מדרשו של הגאון רבי אבלי פאסוואלער ראב"ד ווילנא, וכעבור כמה שנים

רבינו מרן הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל נולד ביום ב' לחודש שבט תקע"ו בעיירה ווילקאניק שליד ביאליסטוק לאביו הגאון רבי צבי הירש זצ"ל ששימש ברבנות בוילקאניק ועיירות נוספות. עוד בהיותו בקטנותו התפרסם ברחבי ליטא כילד פלא ושמעו יצא למרחקים, את ראשית תורתו קיבל מפי אביו הגדול ועד בן שבע שנים כבר רכש לעצמו ידיעה מקיפה בש"ס ופוסקים. בהיותו בן שבע שנים הגיע עם אביו לעיר קידאן לשיבתו של הגאון רבי צמח שפירא זצ"ל

חזר רבינו לקיימא, שם נערכה הבר מצוה שלו בד בבד עם שמחת כלולותיו עם בתו של רב העיר הגאון רבי שמעון מערקיל שפירא. בתום ג' שנים לנישואיו נאלץ רבינו להתגרש בהסכמת חותנו. מיד לאחר מכן עבר רבינו ללמוד תורה בעיר סלאנט ביישובתו של הגאון רבי צבי הירש ברוידא רבה של סלאנט, בחברת רעיו הגאונים הגה"ק רבי ישראל סלאנטער והגה"ק רבי אליהו קראטינגער ושם דבקו לרבם הגה"ק רבי יוסף זונדל מסלאנט שהשפיע להם ממדותיו התרומיות והכניס אותם לעולם שכולו יראת ד' טהורה. כעבור כמה שנים פנה רבו הגאון רבי צבי הירש ברוידא אל רבינו והציע לו להשתדך עם בתו הבכירה של מרן הגאון רבי יוסף זונדל מסלאנט, עוד באותו יום נכתבו ה"תנאים" ולאחר תקופה קצרה נשא רבינו לאשה את בתו של רבי יוסף זונדל. בשנת תקצ"ז עלה חותנו הגה"ק רבי יוסף זונדל לא"י חתנו - רבינו, לא עלה עמו לא"י וכשחותנו רבי יוסף זונדל הפציר בחתנו שגם הוא יתלווה עמו קיבל את ההצעה אך דחה אותה למועד מאוחר יותר. בעבור שנים ספורות נחלה רבינו במחלת השחפת ובהתייעצות עם הרופאים על מצב בריאותו יעצוהו להחליף את האויר לסביבה חמה יותר ויעצוהו להתיישב באיטליא, אולם רבינו בחר אז לעלות לארץ ישראל.

היה זה בחודש אדר שנת תר"א, כאשר בירושלם הופיע רבינו שהיה אז אברך בן כ"ה שנים, ובידו כתב מינוי מגדולי ליטא - שהיו הפרנסים על מעשי הצדקה בא"י - שיכהן מורה הוראה וראב"ד בירושלם, שמחתם של תושבי ירושלם שגאון כמותו עלה לשכון כבוד בתוכם היתה גדולה עד מאוד. כשרבינו היה בן פ"ג שנה תקפה אותו מחלת עינים קשה, וכל עמל הרופאים

להציל את מאור עיניו עלו בתוהו, ומאז במשך עשר שנה עד ליום פטירתו היה סגי נהור, ברם עיני רוחו וכוחות נפשו הגדולים לא עזבוהו עד הרגע האחרון שבו שבה נשמתו לגנוי מרומים ובכח זכרונם המופלא שלט רבינו בכל התורה, והיה מוסיף לענות על כל השאלות שהפנו אליו מבלי שיעיין כלל בספר. כל כמה שהזקין התיישבה עליו דעתו והתרחבה, ולכן היה אהוב ורצוי ומכובד בעיני כל ודבריו היו כדברי האורים וחתומים הן בארה"ק והן בקרב כל תפוצות הגולה.

ביום א' כ"ח מנ"א תרס"ט פנה רבינו לנכדו הגאון רבי צבי (בן בנו המנוח הגאון רבי בנימין בייניש) וביקש ממנו שיעמוד על ידו בעת יציאת נשמתו, ענה לו נכדו הרי הרופא אמר שמצבו הוטב, ענהו רבינו: "הלילה אשיב את נשמתו לבוראה, אך איני יודע הרגע, ומכיון שלא וביתי שבני ר' בייניש יהיה בחיים, והרי בני בנים הרי הם כבנים, א"כ עליך מוטלת החובה לומר קדיש אחר", כמו"כ ציוה שלא יחרטו על קברו אלא תואר "הרב" שתואר זה קיבל מהגאון רבי אבלי פאסוואלער בתקופת הבר מצוה, ויותר מתואר זה ביקש שלא לכתוב "כי שקר שנאתי" וכמו"כ צוה שלא להספידו.

אותו יום - כ"ט בחודש אב - בו נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלקים, היה יום מר ונמהר לבני ירושלם, אבל כבד עטף את בני העיר, רבבות איש ליוו את רבינו בדרכו האחרונה. ואע"פ שציוה שלא יספידוהו הרי משום כבודה של ירושלם התירו הרבנים. כשחזרו המלומים מהר הזיתים התקדרו לפתע השמים בעבים ומטרות עוז נתכו ארצה, והכל הרגישו שאף שמי ירושלם לבשו קדרות לנוכח סילוקו של הרב הנערץ והגדול של בני ירושלם במשך כשבעים שנה זיע"א.

(מתוך "אדרת שמואל")

"קול דודי דופק פתחי לי"

אחלי רגע של שתיקה, נשמע שוב קולו של הבן, "אבא, כבר פשטתי את בגדי ורחצתי את רגלי, קשה לי עתה לקום ממטתי ולפתוח לך את הדלת. אנא, בטובך, פנה אל המלון השוכן מול ביתי, ומחר בבוקר ניפגש, אם ירצה השם". כששמע האב את הדברים, כמעט אחזו השבץ. מחשבתו פעלה במהירות, וכך הרהר, שנים רבות ציפיתי שבני יכבדני ויבוא לבקרני. משראתיו מתמהמה, באתי אליו. אולם בטוח הייתי שהוא ובני ביתו ימתינו לי בנמל, אך הם לא עשו זאת. לתומי סברתי שאיחרו, והם יקבלו את פני בתחנת הרכבת, אולם גם שם לא מצאתים. באתי עד פתח הבית, ומצאתיו חשוך, והנה עתה אני דופק בדלת, והוא מתעצל לקום ולפתוח לי. האם אחרי כל זאת אמתין לו במלון?! בודאי לא אעשה זאת!

במונית הראשונה שנקרתה לו בדרכו, שב האב לתחנת הרכבת. משם נסע לנמל, עלה על אניה ושב לביתו.

למחרת בבוקר התעורר הבן, ולבו נקפו על התנהגותו בליל אמש. בזריזות רבה קם ממיטתו, התלבש ורץ למלון כדי להקביל את פני אביו. מה נוראה היתה אכזבתו, ומה גדול היה הכאב, כאשר נוכח לדעת שאביו איננו.

והמשל חודר ומרטיט את כל נימי הנפש, במשך כל ימי השנה מצפה הקב"ה לישראל שישבו אליו בלב שלם. כיון שרואה שאינם מזדרזים לשוב, איש איש ונימוקיו עמו, בא הקב"ה אליו בר"ח אלול. ימי אלול הינם ימי רחמים, ובהם קל יותר לשוב אל ה', אך לא רבים ישכילו לנצל את הימים היקרים האלה. ואף על פי שהקב"ה מתקרב אליו אין אנו מקדמים את פניו. אי לזאת העניק לנו ה' בטובו הגדול את עשרת ימי תשובה אשר עליהם נאמר, "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". הקב"ה ממציא את עצמו ומתקרב אליו עוד יותר. אם גם ימים אלה אינם מנוצלים כראוי לשיבה אל ה', הרי זה דבר המעורר תמיהה. אולם אף על פי כן ממשיך ה' יתברך להמציא את עצמו אליו עוד יותר, "ביום הכיפורים", ודופק על דלתי ליבנו.

על זה מוסבים דברי הפסוק הנ"ל, "אני ישנה" - מן המצוות. "ולבי ער" - לעשותך. [מדרש שיר השירים] "קול דודי דופק" - בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסין בו שם. רק פתח כחודה של מחט מבקש הקב"ה מבני ישראל. וכנסת ישראל משיבה, "פִּשְׁטִּיתִי אֶת כְּתָנִי אֵיכָה אֶלְבָּשָׁה רֶחֱצִיתִי אֶת רִגְלִי אֵיכָה אֶטְבֵּם". היצר ממציא תירוצים נבובים, עד שנדמה לאדם שבאמת אינו יכול לקום ולפתוח, אפילו לא פתח כחודה של מחט.

המשך הפסוקים נותן לנו תיאור מזעזע, לאיזה מצב עלול להגיע אדם אשר לא ניצל את ימי אלול היקרים, ואשר לא דרש את ה' בהמצאו בעשרת ימי תשובה, וגם ל"קול דודי דופק" לא נענה.

וכך כתוב שם, "קמתי אני לפתוח לדודי... פתחתי אני לדודי". אימתי? למחרת יום הכיפורים, כאשר סוף סוף הבין האדם שהקב"ה בא לקראתו, או אז נזכר הבן לבקש את אביו שבשמים. אבל - "ודודי חמק עבר..."

"בקשתיהו - כעד 'דרשו ה'", ולא מצאתיהו" - כנגד "בהמצאו", "קראתי" - כעד "קראוהו בהיותו קרוב" ולא ענני".

(מובא בספר "לקח טוב")

"קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי" (שירה השירים ה).

דברי הפסוק, אומר הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, מופנים אלינו בימים אלו, כדי לעוררנו לחזור בתשובה, ולפתוח לפתח פתח קטן כפתחה של מחט. מן הראוי שניתן את דעתנו לדברים בעמדנו ימים ספורים לפני יום הסליחה והכפרה.

ובענין זה נשא את משלו ואמר, מעשה באדם שבנו יחידו יצא למדינת הים, נשא שם אשה ונולדו לו ילדים. גדולים היו געגועי האב לבנו, ועז היה חפצו לראות את הבן, להכיר את כלתו ולהשתעשע עם נכדיו. ואמנם בכל מכתב ששיגר, היה מזמין את הבן לבוא עם בני ביתו לבקר. ואכן הבן הביע את רצונו לבוא, אך בכל פעם צצו עיכובים שונים שמנעו אותו מלבוא. כיון שכך, הודיע האב לבנו, הואיל וקשה לך לבוא אלי, אבוא אני אליך.

מאז שגמלה ההחלטה בלבו לנסוע, היה האב עסוק בהכנות לקראת הנסיעה, וככל שקרב היום גברה והלכה התרגשותו. בהגיע יום ההפלגה עלה על האניה כשהוא עמוס בחבילות שהכילו מתנות לבנו ולכלתו ונכדיו הקטנים. בכל משך הנסיעה לא חדל מלהרהר בפגישה הנרגשת הצפויה לו. מפעם לפעם היה עולה על סיפון האניה כדי לבדוק האם החוף נראה כבר באופק.

בוקר אחד, כאשר נראתה היבשה, לא היה גבול לשמחתו ולהתרגשותו. האניה נכנסה לנמל, ועוד בטרם השליכה עוגן, תר האיש בעיניו על הרציף כדי לאתר את בנו בין מקבלי הפנים שעמדו שם, אך לא גילה אותו. לא נותרה לו ברירה אלא להמתין בקוצר רוח לרגע שיוכל לרדת מן האניה, ולחפש חיפוש מדוקדק יותר.

מה גדולה היתה אכזבתו, כאשר ירד מהאניה, והבן לא נמצא בין הבאים לקבל את פני נוסעי האניה. לרגע הוכה האיש בתדהמה, אך מיד התעשת ולימד זכות על בנו, בודאי היה טרוד בהכנות לקראת בואי, ועל כן לא הספיק להגיע לנמל, כך חשב.

כדי לא לאבד זמן יקר, מיהר ועלה על הרכבת המוליכה אל עיר מגוריו הבן. בטוח היה שבתחנת הרכבת שבפאתי עיר מגוריו, יפגוש את יקיריו. כאשר הגיעה הרכבת למחוז חפצו, נכונה לו אכזבה נוספת - גם כאן לא המתין לו איש! חיש מהר נדחקה האכזבה מלבו, ואת מקומה תפסה דאגה שמא משהו אינו כשורה.

בלב מלא דאגה, אכזבה, וגעגועים, שכר האב מונית והורה לנהג להביאו אל בית בנו. בדרך נרגע מעט, ושב וצייר לעצמו את קבלת הפנים החגיגית הצפויה לו בשער הבית. אך גם חלום זה נגזז כאשר הגיע בשעת ערב מאוחרת אל פתח הבית. מלבד אור קלוש שנראה מבעד לחרכי החלון שפנה לעבר הרחוב, היה הבית חשוך.

לבו פעם בחוזה. האם כולם בריאים? שאל את עצמו, האם קרה להם אסון ח"ו? ידי רעדו כאשר הקיש בדלת. דפיקה אחת, דפיקה נוספת, עד שסוף סוף שמע קול "מי שם?" כשיזיה שהקול הוא קול בנו יקירו, נרגע. ההתרגשות והשמחה שוב תפסו את מקומם, והוא השיב, "אביך שבא אליך ממרחקים הוא הדופק, פתח לי בני את הדלת!"